

Inledning

Fler och fler proklamerar allt oftare den svenska modellens undergång. Orden "systemfel" och "systemsifte" haglar på debattsidorerna; nyhetsmedia rapporterar med braskande rubriker om dysfunktioner inom den offentliga sektorn och missbruk av sociala förmåner; i stora annonser i dagspressen ges intrycket att Sverige hamnat långt efter i den ekonomiska utvecklingen. I allt detta har den oberoende vetenskapen varit påtagligt tyst, eller i alla händelser inte givits samma utrymme som de ideologiska angreppen på den svenska välfärdsmodellen.

Men ryktet om dess hädanfärd är, som man säger, överdrivet, för läser man tidningarna riktigt noggrant kan man t ex hitta en liten notis om att hela debatten om fusk med och missbruk av sjukförsäkringen byggde på felaktiga premisser, nämligen en journalists feltolkning av statistiskt material. På *Aftonbladets* sida 3 visar Walter Korpi att Sveriges ekonomiska utveckling på intet sätt avviker från den i jämförbara länder; de uppgifter som framkommit om katastrofalt låg tillväxt är resultatet av statistiska manipulationer. En föga uppmärksammas forskningsrapport om det svenska välfärdssystemet i förhållande till de övriga nordiska ländernas, *Paradise Lost?* av Staffan Marklund, kan konstatera att svensk välfärd är fast förankrad, välmående och effektiv.

Vetenskapen har en viktig uppgift när det gäller att finna empiriskt grundade korrektiv till hetsiga, ideologiskt grundade utfall för eller emot olika aspekter av samhällsutvecklingen. Vi har ambitionen att i

Tidskrift för rättssociologi förmedla forskningsrön som fyller en sådan funktion, och i detta dubbelnummer är det väl Victor Pestoffs artikel om svensk konsumentpolitik som når längst när det gäller att uppfylla denna ambition.

Pestoff visar i sin studie på vissa centrala element för den moderna svenska välfärdsmodellens funktionssätt, med dess integration av ekonomisk politik och socialpolitik. Han tar fasta på förhandling inom det konsumentpolitiska området, och demonstrerar hur staten genom inrättandet av fora för förhandlingar mellan icke-statliga organisationer som representerar konsumentintresset – t ex fackföreningar, den kooperativa rörelsen – och producentorganisationer lyckats kompensera för avsaknaden av en fristående konsumentrörelse i Sverige. Han visar därmed att ett aktivistiskt förhållningssätt från statens sida skapar styrningsmedel som effektivt allokera knappa resurser och vidmakthåller samhällsfreden. Och nu, när världen – och vi med den, börjar förstå de styrningsmedel som är själva motorn i den svenska välfärdsmodellen, nu reses kraven på att den ska raseras.

Pestoff ser ett sådant hot framför allt från två håll. Dels från organiserat arbetsgivarhåll och från moderat och folkpartihåll. Dels från EG, med dess krav på harmonisering av alla lagar som styr handeln. Lagar kan, som vi vet, vara ett mycket trubbigt styrningsinstrument. Samhällen som utvecklats förbi – eller aldrig hamnat i – ett överberoende av rättsliga styrningsmedel kan komma att finna sig i den paradoxala situationen att det som betraktats som utveckling plötsligt blir ett nationellt handikapp tills dess att omvärlden har kommit ikapp.

Ramesh Mishra har nyligen släppt uppföljaren till sin *The Welfare State in Crisis* (1984). I *The Welfare State in Capitalist Society* (1990) – som varmt rekommenderas till läsning – konstaterar han bl a att begreppet välfärdsstat inte är utbytbar mot socialpolitik. Välfärdsstat har enligt Mishra en helt unik betydelse. Den distinktionen bör man ha i minnet vid läsningen av Joel Handlers artikel "What is Welfare Policy?" Handler, juristprofessor vid UCLA, skriver nämligen om "welfare" utifrån den specifika amerikanska erfarenheten. Amerikansk "welfare" är liktydigt med svensk socialhjälp enligt en pre-Socialtjänstlagdefinition. Handlers kritiska analys av denna speciellt amerikanska form av välfärdspolitik visar att "welfare policy" är samspelet mellan symbolproduktion av dominerande samhälleliga värden och statlig reglering i syfte att tillfredsställa

strukturella krav. Han definierar dessutom ett antal faktorer som påverkar genomförandeledet och ger upphov till empiriskt mätbar diskriminering i distributionen av hjälpen.

För många människor är rätten, eller lagen, synonymt med Brottsbalken; en tjuv inför domstol. Den som bryter mot lagen ska straffas. Men i det moderna samhället har den traditionella kulturella homogeniteten fått ge vika för kulturell mångfald, och gamla föreställningar sätts på prov. Är en "invandrare" i lika grad ansvarig för en brottslig handling i Sverige som en svensk, fast han har en ibland dramatiskt annorlunda kulturell referensram för sitt agerande? "Ta seden dit man kommer" är ett ordspråk som understryker vikten av en universell princip i situationer där kulturkrockar annars skulle kunna bli svårlösta problem.

Kulturkrock innebär oftast också kommunikationsproblem; hur agerar en åtalad i en rättssal där ingen talar hans språk? Och kan en tolk förmedla de nyanser som kan vara av avgörande betydelse för hur den brottsliga handlingen ska bedömas, och bestraffas? Reza Banakar diskuterar i sin artikel vad som kan göras för att förbättra kommunikationen i rättssalen, vid sidan av den instrumentella rationaliteten där rätten är en institution vars funktion enligt funktionalistisk teori är att förstärka den kulturella homogeniteten.

Reformerna inom arbetslivet på arbetsrättens område är en viktig del av den svenska välfärdstrategin. Detta reflekteras till dels i satsningen på arbetsmiljöforskning och arbetsrättslig forskning. ARFO-gruppen inom Arbetsmiljöfonden samlar Amfo-finansierad forskning och stimulerar till ytterligare insatser.

Christer Blomgren, frilansjournalist från Lund, hade inbjudits för att dokumentera ARFO-gruppens forskarseminarium om arbetsrätt i november månad 1989. På seminariet presenterades ett halvdussin projekt i olika stadier av färdigställande, och speciellt förberedda opponenter avgav kritiska synpunkter och en fruktblar diskussion utvecklades. Som de närvarande kan konstatera har Blomgren lyckats fånga såväl de bärande argumenten som den allmänna tonen under seminariet.

Vi har i detta nummer också en ovanligt fyllig recensionsavdelning, där ett antal aktuella titlar inom rättssociologi och närallgande områden recenserar.

Årgång 1990 av *Tidskrift för rättssociologi* kommer ut som en samlad volym på drygt 300 sidor. Den ska förhoppningsvis ligga klar före årsskiftet.